

כלכלה

ואישק

תכנית אשראי והדרכה לקידום ענף הרפת במושב

ב. עריכת תכנית כספית ומשקית לכל מתיי- שב המבטיחה את כל צרכי הרפת, ובמקביל סכום קבוע לצרכי קיום המשפחה;
ג. התחייבות המתיישב לפעול בהתאם לתכ- נית ולשווק את כל התוצרת דרך מוסדות הכפר;
ד. מעקב צמוד של צוות הדרכה ותכנון אחר ביצוע התכנית והנחיית המתיישב בכל הקשור לניהול הענף.

ביצוע התכנית במושב גבעתי

מושב גבעתי היה אחד המושבים הראשונים שהסכימו להצטרף לתכנית. בשלב ראשון החלו בביצוע 8 מתיישבים, אשר אחד מהם פרש במרוצת השנה מסיבות אישיות. בכל משק היו 15—20 פרות. הסוכנות העמידה לרשות המושב, באופן הדרגתי, הלוואות בסכום של 800—1000 ל"י לפרה. סכום זה שימש לקניית שחת, קש וק- ליפות באביב ובקיץ, בהתאם לגודל המשק.

פעילי תכנית מפורטת לכל משק

הוכנה תכנית מפורטת לכל משק אשר כללה:
א. מאזן שנתי וחדשי מפורט של כל ראשי הבקר;
ב. מאזן שנתי וחדשי מפורט של ההוצאות וההכנסות, כולל מצב החוב השוטף לכפר, והב- טחת הכנסה שוטפת קבועה לקיום המשפחה;
ג. תכנית שנתית וחדשית לייצור חלב ושווק בשר;
ד. תכנית שנתית וחדשית מפורטת להזנת הבקר, הכוללת גם את תצרוכת המזון המרוכז ממחסן הכפר.
כל התכניות הוכנו ע"י הכלכלנית מלכה שומר העובדת כמתכננת בחבל התיכון, ובהודמנות

ענף הרפת במרבית המושבים אינו מגיע להי- שגי הענף במשקים השיתופיים, הן מבחינת הת- נובה הממוצעת לפרה והן מבחינת היקף הייצור. חלקו היחסי של הענף בכלל הייצור אף הולך ומצטמצם. מזה שנים שאנו מחפשים את סיבותיו של מצב זה וכן דרכים לשינויו, כדי לקדם את הענף במושבים. אחת הפעולות בכיוון הרצוי היתה בשיפור מבני הרפת והציוד לבקר במוש- בים. פעולה זו אמנם הביאה לקידום מסוים אולם לא בהיקף המקוה.

במושבים לא מעטים הגיעו הרפתנים להישגים מצוינים הן בתנובה והן בהיקף הייצור. השוואה בין שני טיפוסים המושבים (מתקדמים ואחרים) מעלה, כי קיים הבדל גדול ברמת ההזנה לבקר. בעוד המשקים המתקדמים מזינים ברמת הזנה גבוהה, כנהוג במשקים השיתופיים, הרי שמרבית המתיישבים במושבים אינם מאביסים לפרות מנה מתאימה, דבר המתבטא בתנובות נמוכות.

רמת ההזנה הנמוכה נובעת, בעיקר, מקשיי מ- מון, ובמידה רבה, אם כי באופן בלתי מודע, מהערכה מופרזת של יבולי המספוא. החב' פרץ בן-יהושע ממושב באר-טוביה ניתח את המצב והציע תכנית אשראי, אשר תאפשר למתיישב לממן את רכישת המזון לבקר, מבלי לפגוע ברמת חיי המשפחה, ולהחזיר את ההלוואה לאחר עליית התנובה.

עיקרי התכנית אשר כונתה בשם "תכנית פרץ"

א. הקמת קרן מיוחדת אשר תעניק למתיישבים הלוואות בתנאים מיוחדים ונוחים לרכישת מזון לרפת;

הביקור ועל השינויים הצפויים עקב המלטות או ייבוש פרות.

ה. קביעת נוהג בענינים מקצועיים, משקיים וארגוניים שוטפים, כגון זריעת מספוא, קביעת סוג התערובת, שימוש בחלב או תחליף חלב, טיפול בצידוד חליבה וכדומה.

לסיום הביקור עורכים סיכום בכתב ובו כל ההמלצות, וכן חישוב תצרוכת המזון המרוכז לחודש הקרוב. סיכום זה מהווה אסמכתא לקבלת מזון מרוכז ממחסן הכפר.

תוצאות

סיכום השנה הראשונה להפעלת התכנית (1.5.73 – 30.4.74) מראה, כי התנובה הממוצעת של הפרות ב-7 משקי התכנית עלתה ב-1000 ק"ג לפרה, מ-4200 ל-5200 ק"ג. מספר הפרות עלה מ-131 ל-142 והשיווק הכללי של משקים אלו עלה מ-507,000 ל-718,000 ק"ג, עליה ב-41.7%. מן הראוי לציין, כי במשקים אחרים בכפר לא חלה עליה בתנובה, ומאחר והיתה ירידה במספר הפרות, הרי שהתוספת במשקי התכנית שמרה על רמת השווק של כל הכפר. הישגים אלו הושגו למרות התנאים הקשים ששררו עקב המלחמה. כדאי אף להדגיש, כי העליה בתנובה היא אף גדולה יותר מאשר נראה מהנתונים, מאחר ובחדשים הראשונים היו מחירי תחליפי החלב גבוהים באופן יחסי ממחיר החלב לחקלאי, והמ- לצנו למתיישבים להגמיע בחלב מלא ולא בתח- ליפים. לקראת סוף השנה, עם השינוי במחיר החלב, הצענו לחזור לשימוש בתחליף חלב.

אין בדעתי להכנס לפירוט נושא הרווחיות, אולם הנתונים שבידנו מוכיחים שהיא עלתה באופן ניכר ומרבית תוספת החלב היתה רווח נקי. ההוצאות הנוספות במזון מרוכז כוסו ע"י רכישה מרוכזת וזולה יחסית של שאר המזונות וכן ע"י שימוש מוגבר בקליפות הדרים. בחלק מהמשקים לא עלה כלל החוב השוטף לכפר ואילו באחרים היתה העליה בערך האיגונוטר גדולה במידה ניכרת מעליית החוב.

התכנית הופעלה גם במושבים נוספים באזור לשכת הדרכה רחובות וגם בהם הושגו תוצאות דומות. פירוט נוסף וסיכומים יפורסמו בקרוב.

זאת ברצוני לציין את חלקה המכריע בתכנון וביצוע המשימה. בשלבי התכנון נעזרה מלכה במדריך למספוא – משה ברוך, במדריך הסוכנות לפיתוח הרפת – מנחם וייס ובח'מ כמדריך לגי- דול בקר בכפר. כל הנ"ל היוו גם את הצוות להד- רכה ופיקוח בשיתוף עם מזכיר הכפר.

בתחילה, נערך ביקור בכל משק ובו הוכנה תכנית ההזנה המפורטת ותכנית זריעת המספוא. נקבעו כמויות השחת, הקש, הקליפות והפולפה אשר יש לקנות עבור כל משק. הומלץ על הוצאת פרות שאחזקתן נראתה בלתי משתלמת, ובמספר משקים על הפסקת גידול עגלים לפיטום. כן הוסברה למתיישבים חשיבות ביצוען המדויק של כל הפעולות בהתאם לתכנית.

במהלך ביצוע התכנית ביקר הצוות, אחת לחודש, בכל משק. ברוב הביקורים נוכחו 3 מבין חברי הצוות. לקראת הביקור היה המדריך המקומי מכין, עבור כל משק, סיכומי שיווק החלב ותצ- רוכת המזון המרוכז בחודש שחלף.

תכנית ביקור הצוות

א. ביקור ברפת והתרשמות ממצבן הגופני של הפרות ומגידול בני הבקר (במקביל ביקור של מדריך המספוא בשטח), איתור בעיות הק- שורות במבנים, צידוד חליבה וממשק.

ב. בדיקת כרטסת הפרות והמבכירות – עד- כון רישומי המלטות, הזרעות והוצאת והכנסת פרות. בשלב זה הוחלט באם יש צורך להוציא פרה מן העדר וכן גדון הצורך בבדיקות רופא, הזרעות וכד'. הוכן רישום מפורט של היקף העדר: פרות נחלבות, פרות יבשות, מבכירות בהכנה, עגלות גדולות, עגלות קטנות, עגלים לפיטום ויונקים.

ג. הכנת תכנית הזנה חדשית ויומית בהתאם לגודל השטחים והיבול המשוער וקביעת מנת המספוא לפרות ולגידול. בהמשך קובעים מהי כמות השחת או הקש שיש להגיש כהשלמה למנה.

ד. בהסתמך על הכמות הצפויה של מזון גס ובהתאם להערכת ייצור החלב, קובעים במדויק את כמות התערובת שתידרש לחודש הקרוב. הדבר נעשה בהסתמך על רמת הייצור ביום

סיכום

התכנית הוכיחה את יעילותה מבחינה מקצועית וכלכלית, וכדאי לעשות מאמץ ולמצוא את המשאבים הכספיים והכוחות המקצועיים בכדי

להרחיבה גם למושבים אחרים.

דורד שפירא

מדריך לגידול בקר
לשכת הדרכה וחובות

הרישום הוא כורח לניהול ענף הבקר לחלב

הכלכלי של הענף פעם או פעמיים בשנה, ועל שינויים במדיניות הענף מחליטים לרוב אחת לשנה. צורת ניתוח זו אינה יעילה. לדוגמא: משק בו 300 חולבות מייצר בממוצע כשני מיליון ק"ג חלב בשנה. באם נצילות המזון משתפרת ב-0.05 יח"מ לייצור ק"ג חלב, מ-0.80 ל-0.75 יח"מ והמחיר ליח"מ הוא 60 אג, הרי הרווח עשוי לגדול ב-60,000 ל"י או ב-200 ל"י לפרה בשנה. ובחשוב אחר; כאשר הנצילות היא 0.75 יח"מ לק"ג חלב דרושות לאותו משק 1.5 מיליון יח"מ. באם חוסכים במחיר יח"מ רק 1 אג, מסתכסך החיסכון השנתי ב-15,000 ל"י, או ב-50 ל"י לפרה. גורמים אלה ואחרים משפיעים במידה מכרעת על רווחיות הענף. על כן, מעקב רצוף ומדויק — מקצועי וכלכלי — יכול לשפר במידה רבה את רווחיות הענף. לא תמיד המשק בעל התנובה הגבוהה הוא המצליח ביותר. פעור לות, כגון שינויים בהזנה, ניצול נכון של המ-קומות, בירור בקר נכון ובזמן, מעקב אחר הפוריות ועוד, חייבות להיעשות מדי חודש בחודש. המחזור הכספי בענף הבקר, המונה כ-300 חולבות, מגיע בערך ל-2.5—3.0 מיליון ל"י בשנה. כל מפעל תעשייתי בעל מחזור בגודל זה מעסיק צוות ניהול מעולה הכולל: מנהל, מהנדס ייצור ומנהל חשבונות; בנוסף על העובדים בפועל בייצור. אין להבין, על כן, מדוע ברפת בעלת מחזור בהיקף דומה, וכאשר הענף נמצא עדיין בתהליך התרחבות, לא יימצא האדם שיקדיש את כל זמנו לניהול הענף ואשר לרשותו יעמדו אמצעי הניהול המתאימים. לדעתי, שכרו עשוי להיות גבוה מזה של יתר העובדים.

נתן פוקס, מדריך לג. בקר

שירות ההדרכה והמקצוע
לשכת הדרכה רעננה

כיום, כאשר מספר החולבות במשק מגיע ל-250—400, אין עוד כל אפשרות לנהל את הענף ללא רישום מסודר ומעקב תמידי אחר הנעשה בעדר. רישום מדויק ויום-יומי מאפשר להחליט על שינויים מידיים — במקרה הצורך — בכל אחד מהמרכיבים הקובעים את רווחיות הענף. אין עוד אם כן להסתמך ולסמוך על הזיכרון וצריך לעבור לניהול הענף תוך רישום וניתוח ממוכן. ברוב המשקים מתנהל כבר רישום מסודר — פחות או יותר — להמלטות, הזרעות, הזנה, יצור חלב, והוצאת בקר מן העדר וסיבותיה, אך עדיין אין משתמשים בכל הנתונים במידה מספקת לקבלת החלטות נכונות. על פי רוב מסכמים את התוצאות כל חצי שנה או שנה, ואילו במקרה הטוב — רק כעבור חודש-חודשיים לאחר גמר התקופה. כתוצאה מכך נגרמים הפסדים גדולים בחלב ובמזון מבזבזו. על-ידי מעקב אפשר, ברוב המקרים, למנוע הפסדים אלה, או להקטיןם במידה ניכרת. הטיעון שמרכז הענף מכיר היטב את עדרי אינו עומד עוד במבחן המציאות. מרכז הענף חייב בשירות מילואים, יוצא לחופשה וכיוצא באלה, ואז מתעוררות הבעיות. כאשר נהלי הרפת קבועים, ומתנהל רישום מסודר ועדכני, קל יחסית להמשיך ולנהל את הענף, גם בהיעדר האיש המרכזי או הצוות המרכזי. במלחמת יום הכיפורים התגלה הדבר במלוא חריפותו. משקים רבים נשארו, באופן פתאומי, ללא צוות מקצועי, ובהיעדר רישום מסודר ועדכני נגרמו להם נזקים. במקרים כאלה מתקשה המחליף, או אף איש המקצוע מבחוץ — המדריך, או חבר משק שכן — לעזור בניהול התקין של הענף.

סעיף נוסף וחשוב בניהול הענף הוא המעקב הכלכלי, אשר אינו מתקדם אצלנו, ואף ניתן לומר שהוא מוזנח ביותר. נהוג לבדוק את מצבו